

БОЖИДАР М. БОКИЋ

ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА 1804. ПУКЛА ЈЕ У СИБНИЦИ ПОД КОСМАЈЕМ

I – Докази по Вуку Стефановићу Караџићу

”Сад дакле ништа више није требало, него убити на в и д и к у само једног Турчина, да људи виде. И ТАЈ СЕ ПОЧЕТАК УЧИНИ У НАИЈИ БИЈОГРАДСКОЈ У СЕЛУ СИБНИЦИ”.

Тако је написао наш велики реформатор, књижевник и патриота Вук Ст. Караџић штампајући то у свом часопису ДАНИЦА још 1828. године.²

Вук је рођен 1787. у Тршићу. Почетком устанка, 1804., имао је тек 17 година, али је у заносу и одушевљењу за борбу против Турака, и сам ступио у редове устаника – код Ђорђија Ђурчије, који је тада око Цера био најславнији харамбаша.

Доцније, Вука снађе невоља, оболи му нога, па се ”одао књизи”, обзиром да је томе био наклоњен од малена. Био је и ђак Доситејеве школе у Београду, која је формирана за време Карађорђа. Као један од најписменијих људи у Србији, радио је као писар код устаника, све до краја устанка, тј. 1813.

Према томе, Вук је савременик Првог устанка, и све време активни учесник у њему. После пропасти устанка и он је пребегao из Србије. Доцније се настанио у Бечу и ту отпочиње активни рад на књижевности, прикупљању народних умотворина, реформи азбуке, самосталном писању и друго.

Вук је 1813. имао 26 година, а у време писања у ДАНИЦИ 1828., имао је 41 годину. Тада је писао о првој години устанка, дакле у пуној зрелости. Том приликом Вук је посебно нагласио да се ”почетак учини” у селу Сибници.

С обзиром на то, да је Вук био савременик и учесник у устанку, и један од најписменијих људи, слободно се може закључити, да нема основа да се сумња у ову његову тврдњу. Вук, наиме није посебно био везан за Сибницу да би баш њу истицао (он је од Лознице), нити је имао неког другог разлога, да њу помиње, као место почетка устанка, изузев баш стварне чињенице, да је тај почетак, уистину везан за истинити догађај, тј. први оружани сукоб у Сибници.

Из претходног се закључује, да Сибницу треба прогласити и обележити, као историјско место, где је пукла ПРВА ПУШКА у Првом устанку.

² ДАНИЦА 1828. Беч, Дела Вука Караџића Просвета 1969, Београд, стр. 153.

Овде се још може напоменути, да је Вук при описивању овога догађаја, више-мање о томе слободно писао, тако рећи приповедао, и није улазио у детаље: у то шта је претходило сукобу, којег се дана то десило, који су људи у њему учествовали, какав је план-стратегија напада био предвиђен, колико је Турака убијено, а колико заробљено, итд. О томе су детаљније писали други писци, што ће се у наредном описивању назначити. (Л. Арсенијевић "Баталака", М. Вукићевић и др.).

II – Докази по народној песми

У народној песми "Почетак буне против дахија" од реда 535-548 гласи:³

...	
Све по трагу Турке поћераше, До Сибнице села доћераше, И ту Турци у хан побегоше, Камо мајци да остати могу! Ту их Ђорђе опколи са друштвом, Па он викну у село Сибницу, Сибничани сви му долетеше,	Ту се саста стотину јунака, На мах Срби хана запалише, И тројица Турка изгореше, А тројица пред њих истрчаше, И Срби их сва три погубише! ...На све стране Ђорђе књиге посла, Да се Срби на оружје дижу,...

И из ових стихова види се, да је Сибница изричито истакнута, и то у песми, где се баш описује почетак буне против дахија. Дакле и у народној песми Сибница је означена као место првог сукоба, па је народни песник зато и назначио, да је то ту било, а не у неком другом месту.

III – Усмено предање староседелаца из Сибнице

Са колена на колена, у Сибници се преноси предање, о догађајима који су се десили у селу, и о борби Карађорђевој са Турцима. Ја такође потичем из Сибнице, ту сам се родио, ту одрастао, основну школу завршио, а када сам завршио и Пољопривредни факултет, пар година сам и радио на том терену. Наши дедови и прадедови су нам приповедали следеће:

Кад су дахије из Београда почели да убијају виђеније људе, послале су једну чету у Тополу, да убију и Карађорђа. Та чета коњаника, стигла је у Тополу, и залупала на капију његове куће. Као искусни хајдук, Карађорђе није изашао пред Турке, већ је послао жену да их пита, шта хоће. Одговорили су да им треба Карађорђе, да се договоре око неких послова, а при том су се понашали врло журбано. Она им одговори, да је он до мало пре био ту, па тренутно негде отишао, и да они мало причекају, сада ће га она потражити, и казати му да дође. Карађорђе је, међутим, иза куће све то посматрао и чуо разговор, и пошто је проценио ситуацију, закључио је да су они

³ Народне песме, IV књига, Просвета 1969, Београд, Вук Кар. стр. 112.

дошли по његову главу. Зато смисли и уради следеће: на брзину скупи своје момке (надничаре, пастире код свиња), који су се ту, недалеко налазили у шуми, раздели им оружје, па се они иза куће прикраду, и заузму подесне бусије, и на Карађорђев знак сви опале пушке на Турке! Турци у паничном страху поскачу на коње, окрену леђа, и надају се у бекство према Београду, истим оним путем, којим су и дошли (Топола, Бања, Буковик, Даросава, Венчане, СИБНИЦА, Бељина, Барајево, Липовица, Сремчица, Железник, Београд). Како су се Турци надали у бекство, Карађорђе је командовао својим момцима "на коње и јуриш за Турцима!"

И сада народ из поменутих села виде: Турци беже, а Карађорђе их са својима јури; и околни житељи се скупљају у центрима села, куда они пролазе, да би видели, шта се то дешава. Карађорђе користи то окупљање, и држи им краће говоре, (у духу позива на устанак): "Браћо, дошло је време да ми Срби узмемо оружје у руке, и да отпочнемо борбу противу вековне турске тираније. Доста смо ми били турско робље, доста смо трпели њихов зулум, и њихову самовољу, доста је било обешчашћивања наших жена и сестара. Сви сте чули, да су сада изашли у народ, и немилише убијају наше виђене људе. Боље је да се јуначки боримо, него да нас везане њихови целати убијају. Дошао је час, да се у име Бога, дигнемо на оружје, и да се ослободимо турског јарма. Узимајте оружје, и пођите са нама, јер другог спаса нема, него да се бранимо, и да се боримо противу њих..." Људи су га слушали, и када би завршио, они су ћутали, полако окретали леђа, и одлазили кућама. А он је и даље са својим момцима настављао гоњење Турака. Тако је то било у селу Бањи, Букову, Даросави, а када су стигли у Венчане, према предању, ту се збио прави инцидент. Ту му се један мештанин супротставио. Карађорђе се и ту, у Венчанима обратио народу са говором, и док су остали ћутали, неки газда Томаш, осмелио се да му се супротстави: "Људи пустите ви Карађорђа, и шта он прича, то је ајдук и кад сутра турска сила навали, они побегоше у шуму; а где ћемо ми голоруки, са децом и женама, када нас Турци буду робили, мучили и убијали? Зато идите кући, будите мирни, и гледајте своја посла..." Кажу да се Карађорђе наљутио, изнервирао се и у тој љутњи му рекао: "Којекуде, по души те, ова наша борба ће успети, а онда ћу доћи овде, и тебе обесити, на онај багрем, и на ону грану!" И прстом покаже тај багрем. Предање даље каже, да је он доцније остварио ову претњу.

Карађорђе наставља потеру, и са својим момцима стиже у село Сибницу. Турци који су бежали, по свој прилици су се и уморили, те ту одседну, у турском хану, да предахну, (ту је средина пута: Топола-Београд, око 45 км. види приложену мапу). И сад је карактеристично, како се ту у Сибници окончала потера. Народ се исто скупио, Карађорђе и ту држи свој говор, и још док није завршио, сви присутни Сибничани и новопридошли, се једнодушно одазову, поваде скривено оружје, опколе и нападно хан, и Турке у хану, потом га

запале, и све Турке поубијају. Затим су ти, добровољни устаници из Сибнице, заједно с Карађорђем кренули даље, да дижу народ на оружје, да ослобађају једну по једну нахију, као и Београд, што је одјекнуло широм Европе.

Из овог предања могу се извести три закључка, и то:

1. Карађорђе је од Тополе до Сибнице јурио Турке, само са својим момцима–пастирима, који су код њега радили, и били плаћени за то.

2. Карађорђу из свих успутних села, и поред његових позива, нико није приступио, већ тек када је дошао у Сибницу, тек су му ту сибнички устаници, добровољно приступили, и заједно ступили у борбу.

3. Према томе, ту у Сибници су управо ти добровољни устаници, први пут залуцали на Турке, и на крају их све побили, и хан запалили.

Из до сада, изнетог, следи, да се ово предање, подудара и са стиховима из народне песме, а што све такође потврђује, да је Сибница недвосмислено место, где је ПУКЛА ПРВА ПУШКА ПРВОГ УСТАНКА.

IV – Докази по Лазару Арсенијевићу–Баталаки; Историја српског устанка

Баталака је исто као и Вук, савременик Првог устанка, само је нешто млађи. Он је такође, један од најписменијих људи из тог доба. А и пореклом је синовац чувеног Проте Атанасија из Буковица, који је заклео устанике 2/15.2.1804. И Баталака је био ђак Доситејева, а после Југовићеве школе у Београду, и то један од бољих ђака. Свом професору Војиновићу, (кога су веома ценили), одржао је надгробно слово, када је умро 1812., са "јечањем од плача..."⁴

Баталака се родио 1793. године у Буковику (код Аранђеловца); и у време почетка устанка, 1804. имао је 11 година, а у време завршетка, 1813. 20 година. Био је писар и учио ђаке. Прешао је и он у Аустрију, у Нови Сад, па у Русију. Вратио се 1827., после Другог устанка. Био је министар просвете, министар правде, и државни саветник, а 1858. је пензионисан, и тада је писао своју Историју до 1864., тј. 6 година, а то значи као зрео човек, који је доста видео, доживео, претурио преко своје главе, доста разговарао са савременицима и учесницима Првог устанка; тако да је доста труда уложио, како би све догађаје описао са пуно истине, и веродостојности, држећи се упута: "за историју је важно да се зна шта се уистину збило, и зашто се збило". Баталака је умро 1869. тј. живео је 76 година. Његова књига је штампана 1898. у Београду, и то из "Баталакиног фонда".

⁴ Лазар Арсенијевић, Историја српског устанка, стр. 395

За разлику од Вука, који је више-мање писао укратко, и сажето, о Првом устанку; Баталака је, напротив, врло детаљно приказао све догађаје, са доста тачним датумима, описом догађаја, са детаљима, као и именима људи, који су учествовали, уз одговарајуће коментаре. Многи историчари сматрају, да су његови описи веродостојнији од Вукових (јер се Вук, као, улагивао Милошу), па је његова Историја, многим од њих служила, за приказивање и тумачење стварних догађаја, из тог времена. Може се слободно рећи, да Баталакина Историја представља "ремек-дело". И да је он, није написао, многе ствари – догађаји из Првог устанка доцнијим покољењима, па и нама, не би биле тако јасне. Сматра се, да је он у приказивању Устанка, поставио основу-темељ.

У Историји је дат прво приказ рата, између Аустрије и Турске, који је почео 1788., а завршен Свиштовским миром 1791., где су Срби, добили само амнестију, тј. да учесници у рату, буду поштеђени свих репресалија. Што се тиче неких привилегија, од тога није било ништа. Као некакав бољитак, могло би се узети то, што су на власти, у Београду били постављени, најпре Бећир-паша, па Мустафа-паша, који су се према Србима релативно лепо опходили, па чак и сарађивали.

Крајем 1799. јаничарски осветници, убили су Мустафа-пашу (зв. "Српска мајка"), и тада се у Београду настањују четири по злу чувене дахије, и то: Аганија, Кучук Алија, Мула Јусуф и Фочић Мехмед-ага. Они заводе страховладу, граде свуда ханове, и постављају своје ханције, заводе велике порезе, тиранишу народ и уопште харају, "жаре и пале" по Србији; не покоравајући се, ни самом цару у Цариграду. Народ, овај терор једва подноси, и по шумама су, све веће чете хајдука.

Врхунац зулума настаје, када дахије почињу "сечу кнезова и виђенијих људи" по Србији. Сматра се да је повод за убијање кнезова, наводно, ухваћено писмо Алексе Ненадовића и Хаџи Рувима, које су писали у Земун (Аустрија), жалећи се на дахије, и тражећи помоћ за устанак. По претходном договору и плану, дахије су се распоредиле и кренули из Београда на разне стране да убијају. Тако је Фочић са 250 коњаника кренуо за Ваљево 13. 1. 1804. Тамо је стигао 16. 1, ухватио и затворио Алексу Ненадовића, Илију Бирчанина и Грбовића, тражећи велики откуп за њих (по 20.000 дуката). Грбовић се некако избавља, а Фочић скупи народ код Ђуприје, и погуби прво Алексу, па Бирчанина, одсецањем главе, уз претходно читање писма, и претњу народу.

У то време, дахије из Београда упуте Узун-Мемед, са 12 коњаника у Тополу, како би убили Карађорђа. Међутим, Турци не нађу њега код куће, био је одсутан, због трговине. У хану у Тополи био је Ибрахим, побратим Карађорђа, и он уплаши Узун-Мемед да Карађорђе води 30 хајдука, и тешко њему ако га ту затекне, те Узун са 12 коњаника, побегне натраг за Београд, необављена посла.

Тих дана, Карађорђе се враћао са скеле у Остружници, где је испоручивао свиње, и у пролазу кроз Зеоке, видео је и чуо кукњаву

жена, јер су баш тада сахрањивали кнеза Станоја, без главе, коју су јаничари Фочића, однели за Београд. Одмах по повратку, видећи све тежу ситуацију, он почне да се договара са виђенијим људима, почев од Станоја Главаша харамбаше. Потом оде преко Мораве, Јасенице у Крагујевачку нахију, и даље, све с циљем, заказивања збора – скупштине у Орашцу, да би се ту договорили о дизању устанка и започели борбу против Турака. "И тако, од прилике 31. јануара 1804, преко ноћ, скупи се на одређено место у Орашцу ка Карађорђу до 300 понајодабранијих, под оружјем људи..."⁵ То место јесте "Марићевића јаруга", недалеко иза Орашачке школе.

На том збору, Карађорђе одржи патриотски говор, где је указао, да је време да се дижу на устанак, јер је боље да храбро гину, него да их Турци редом хватају и убијају, а жене и децу "бешчасте и у ропство одводе!", јер су дахије постали прави зликовци и убице, и ако се сложено дигнемо на устанак, ми можемо, у име Бога..." да их потучемо, и да се једанпут зла курталишемо".⁶ Сви присутни се здушно сложе, да се одмах дижу на оружје. После ове одлуке, приступе договору за избор старешине-вође устанка. Предлагани су: Станоје Главаш, кнез Марко, трговац Теодосије и још неки; али на крају, на одлучно инсистирање Главаша и Проте Атанасија, сви једногласно изаберу Карађорђа за вођу устанка. На крају, Прота Атанасије благослови почетак устанка; и све присутне, уз молитву, водицу, босиљак и крст; закуне, на верност вођи Карађорђу; и он се њима закуне, а такође и сви између себе. Вуле Илић, који је био хајдук, у чети Главашевој, и са њим присуствовао овом збору, приповедао је следеће: "...коса ми је на глави, чини ми се, дупке стајала, чињаше ми се да сам окрилатио, и да нећу већ више ногама по земљи ходати, него да ћу од тада почети летити; чињаше ми се, као да је сам Бог с неба међу нас сишао, и да већ тај Турчин, ни у Шаму, одржати се и опстати не може..."⁷

Обзиром што је Скупштина одржана у ноћи, пред зору, то су устаници за Карађорђем осванули у Орашцу. Тада су упалили хан, прво у Орашцу, па у Бањи, а затим у Тополи. Познато је, да је Турчин Ибрахим, из хана у Тополи, био побратим Карађорђев, ту Турци нису поубијани, већ им је дозвољено да оду "...из Тополског хана, сви здраво и мирно отпуштени и пропраћени, у оне делове Србије к својима, у којима још пламен буне против Турака, букнуо није био..."⁸ И тек када су Турци отишли, запаљен је и тај хан у Тополи. Затим је, по Карађорђевој упутству, његов секретар Јанићије, написао познатим кнезовима по Србији 16 писама. Све их је известио, да је донета одлука, да се одмах диже устанак, те да се и они дижу, да пале ханове, убијају ханције и субаше, и да друмове ка Београду затворе, да Турци не би излазили, да убијају народ и пале села.

⁵ Историја српског устанка, Л. Арсенијевић, стр. 52,53.

⁶ Историја српског устанка, Л. Арсенијевић, стр. 52,53.

⁷ Л. Арсенијевић, Историја српског устанка стр. 66, 68, 72, 73.

⁸ Л. Арсенијевић, Историја српског устанка стр. 66, 68, 72, 73.

Затим је Карађорђе са својом четом, тог истог дана увече, кренуо у Београдску нахију, да диже народ на устанак. Успут су свуда палили ханове: у Раниловићу, Дрлупи, Рогачи, Дучини и освануо је у Стојнику (Космајском), код свог побратима, како би се ту прихва-тили, и мало одморили; па према Београду.

И сада се дешава оно, што је условило прву борбу, са турским јаничарима у Сибници, тј. кључни моменат, за признавање: ПРВЕ ПУШКЕ ПРВОГ УСТАНКА У СИБНИЦИ! Тада, долазе код Карађорђа, два трговца; Тома Терзија и Никола Ракић. Они извештавају, да сада иду из Београда за Рудник, а са њима и 35 коњаника-јаничара, а које шаље Кучук Алија, у помоћ брату Сали-аги ("Руднички бик"). Назначени јаничари су замоћили у Сремчици, а данас крећу на конак у Сибницу. Њих два су пошли унапред, да им организују конак у Сибници. А како су чули успут, за долазак Карађорђевог, дошли су да га о томе известе. Карађорђе, одмах наређује покрет својој чети и устаницима, који му се придружују, и креће у Сибницу, да дочека Турке. Тада стиже и Лома са 80 устаника, те Карађорђе прави план, да он са својом четом, заузме хан у Сибници, и направи заседу, а Лома са својом четом, прави заседу, на путу из Сибнице за Београд; како би дочекао оне Турке, који буду бежали натраг. Када су тих 35 коњаника улазили у Сибницу, нису ништа приметили, нити су посумњали, да их чека заседа,..." а особито што су, улазећи у село Сибницу, и хан у целости угледали, те тако, управо су дошли пред хан. Но, у који су мах стали, и почели одјახивати, заседа из хана опали из пушака, и њих 16 мртвих на земљу обори, а осталих 19 кад то угледају, окрену се натраг друмом Београдским да бегују. Али утећи нису могли, њих Ломина чета дочека, и они видећи да немају куд, поврате се у село и предају се..." Па даље пише Баталака:"...При овом догађају, прилична је количина јуначких Срба, заодела се Турским оделом, и снабдела њиховим добрим оружјем и коњима..."⁹ Тако се ето завршила, та чувена борба у Сибници, одмах сутрадан од Орашачке скупштине, и где је исход борбе, био триумфалан за устанике!

Они, сада са собом воде, заробљене јаничаре, а осим тога, дошли су и до првог плена у оружју, коњима и оделу; и самим тим, дошло је и до великог одушевљења за даљу борбу, поготову, што у овој борби, није било ни једног устаника ни рањеног, нити погинулог! Према томе, ова борба у Сибници, имала је великог одјека, па је и разумљиво што је и Вук, у свом описивању, назначио Сибницу, као почетак борбе само, што он није изнео детаље; као што је Баталака, доста исцрпно описао цео догађај, и дао праву слику о борби у Сибници.

Непосредно, даље кретање Карађорђево, такође је везано за Сибницу. Ту, долази Радоје Трнавац и извештава вожда, да му је Томаш из Венчана сметао у раду на дизању народа на устанак, и зато

⁹ Л. Арсенијевић, Историја српског устанка, стр. 66, 68, 72, 73.

вожд не иде даље према Београду, већ се из Сибнице враћа у Венчане, да би казнио Томаша, али је он побегао од куће, те је Карађорђе са четом ту коначио, и на поласку повео његовог сина, а на врата његове куће, обесио једног Турчина од заробљених у Сибници, с циљем, да и Томашеву кућу завади са Турцима; а и за пример осталима.

Баталака је доста исцрпно описао, и сусрет Карађорђе са Аганлијом у Дрлупи, у циљу преговора. Он је из Тополе, 10. 2. дошао у Јагњило, па 11. 2. у Рогачу, а 12. 2. се у Дрлупи састао са Аганлијом. Овај му је поред осталог на крају, понудио 20.000 дуката у накнаду, или да му у Аустрији купе имање; под условом да обустави даљу борбу, и распусти устанике. Карађорђе све то одбија, и тражи гаранцију, Тесара. Аганлија на то не пристаје, и долази до пушкарања једне и друге војске. Преговори се прекину, и почне борба, у којој буде рањен Станоје Главаш, и један устаник погине, а код Турака, буде више рањених и мртвих, али је пресудно било то што је и Аганлија био рањен у ногу, те у току ноћи, они отступе за Београд, Устаници су такође одступили, за Рогачу и Велику Иванчу, али сутрадан, ова борба је имала доста великог одјека. Значи, један од хахија је био поражен и рањен, те иако је ова борба, била за 9 дана касније од сибничке, иако је у војничком смислу, ова борба била иза сибничке; ипак је код доста њих, она више истицана, па чак се и неоправдано истицала као прва борба; а у суштини, то је била друга борба, тог времена.

Из свега напред изнетог, може се констатовати следеће:

1. Лазар Арсенијевић – Баталака је, међу првима, описао *стварни* догађај који се збио у Сибници, јер су многи тумачили, да се борба десила са Турцима који су бежали из Тополе према Београду (народна песма, предање из села Сибнице и сл.), тако, да је то више легенда, са извесним стварним детаљима. Међутим, на основу напред изнетог, види се, да се борба водила са јаничарима, који су ишли из Београда према Руднику. И то је прави историјски догађај.

2. Даље се јасно види, да је претходног дана, одржана Орашачка скупштина, да су те прве ноћи спаљени ханови, у селима од Орашца до Стојника, и да се већ сутра дан, одиграла борба у Сибници. И то је ПРВА борба, од одлуке за устанак.

3. Важно је уочити, да је у овој *првој борби*, још одмах, дошла до пуног изражаја Карађорђева способност, да у војно-борачком смислу, организује и постави заседу и напад, где је исход борбе, био триумфалан за устанике. Они сада, са собом воде заробљене–везане јаничаре; а осим тога, дошли су и до првог плена, у коњима, оружју и оделу; и одушевљење за даљу борбу је врло велико!

4. Борба у Дрлупи се водила 12. 2., што значи, после 9 дана од борбе у Сибници, и та се борба, може признати као *друга* борба, од важности за устанак. Многи, ове две борбе мешају, и чак истичу, да је у Дрлупи била прва борба, што је нетачно, и представља историјску грешку–плагијат, и то треба исправити, и правилно тумачити догађаје; као што је то описао, у својој Историји и Баталака.

5. На основу напред изнетих, веродостојних чињеница, село СИБНИЦУ, без икаквих двоумљења, треба прогласити за ИСТОРИЈСКО МЕСТО, где се одиграла, ПРВА БОРБА, а самим тим чином и планула, тј. ПУКЛА ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА.

V – Докази по проти Матеји Ненадовићу: Мемоари

Прота Матеја, такође спада, међу ондашње писмене људе, и такође, је савременик устанка. Он је кроз цео устанак, имао врло активну улогу; као први, је побо барјак у Бранковини, за почетак устанка, за то подручје; прелазео ”преко” (у Земун и друга места) и набављао оружје и џебану; био чест представник, као дипломата у преговорима; он је организовао–формирао први Совјет (Скупштину) у ослобођеној Србији, као и судство и остало.

Прота Матеја је рођен 1777., а умро 1854., тј. живео је 77 година. У време почетка устанка, имао је 27 година. Мемоаре је писао око 1826., тј. са 49 година старости, као већ искусан и зрео човек. Претежно је описао догађаје, који су се дешавали, на његовом подручју; (у Ваљевској и Шабачкој нахији).

Пошто је многе догађаје како и сам каже ”претурио преко своје главе”, он је у описивању, дао доста реалистичну слику. Нарочито је детаљно и лепо приказао догађаје, на путовању за Русију, код цара у Петроград. Њих тројицу као депутате, послали су Карађорђе и остали кнезови, да траже помоћ, и успоставе будућу међусобну сарадњу, са својом братском Словенском земљом.

Карађорђе је веома ценио Проту Матеју, и слао га на више места као преговарача, а што је он врло савесно и одано обављао. Познато је кад је ишао у Аустрију, у Беч, поводом набавке оружја, па кад су му пребацили, да Срби хоће оружје, да би пуцали и убијали; а он њима: ” ...не да пуцамо – дочекује Прота – но да се бранимо”, даје заиста дипломатски одговор.

О догађајима у Орашцу, тј. збору на Сретење 1804., о борби у Сибници и борби у Дрлупи, Прота Матеја дознаје преко вести, које су се преносиле по Србији па је о томе написао следеће: ”У то време чујемо ми опет о Црном Ђорђу, да се тукао са Турцима на Сибници и на Дрлупи...”¹⁰ Из овога се закључује, да је борба у Сибници снажно одјекнула, па се о томе, ето, чуло чак и у другим нахијама, тј. Ваљевској и Шабачкој нахији; и тај успех у Сибници, био је итекакав подстрек осталим устаницима, и на другим местима, да би се брже и одлучније дизали и борили против Турака. Да је то тачно, доказ је и то, што је Прота Матеја у својим Мемоарима навео и борбу у Сибници.

¹⁰ Прота Матеја Ненадовић, Мемоари, Нолит, Београд, 1966, стр. 85.

VI – Докази по Константину Н. Ненадовићу: Живот и дело Карађорђа.

Константин Н. Ненадовић је рођен у Бранковини 1827., до 1842. завршио је 5 разреда гимназије у Крагујевцу, а до 1869. био у Војној академији, и као артиљеријски капетан отишао у пензију; када је и написао ову књигу, и иста је штампана у Бечу 1883. године. Аутор посебно истиче дело Карађорђево и његових сабораца; тако рећи голоруког народа, у борби против турске царевине, нарочито указујући на њихову храброст, одлучност у борбама, и велико пожртвовање.

И у овој књизи се описује Свиштовски мир 1791., па време Мустафа-паше, долазак 4. дахије и њихова "сеча кнезова", као и Узун-Мемедова акција на Карађорђа у Тополи. И по овом писцу скупштина се одржава у Орашцу у свануће, 2. 2. на Срећење. Такође је Карађорђе освануо 3. 2. у Стојнику, и ту сазнао од два трговца за 35 Турака, који иду на конак у Сибницу. Заједно са Ломом прави заседу у сибничком хану, код ћуприје и околних кућа, и "...кад речени Турци у Сибницу дођу, Карађорђева заседа обори ватру из пушака, где убију 16 Турака, ... Лома испадне на друм, двојицу убије, а 17 живи му се предају, ... од којих одузму коње, оружје и одело и на боље јунаке разделе..."¹¹

Затим устаници иду у Венчане, где једног Турчина вешају на врата Томашеве куће (од заробљених из Сибнице), а потом преко Даросаве долазе у Тополу. И овде се описују преговори, са калуђером Матом и четири стара Турчина, као и замена заробљених Турака из Сибнице, за Младена Миловановића, кога су Турци затворили у Крагујевцу и тражили откуп, те га тако Карађорђе спасава, захваљујући успешној борби у Сибници. Као што се види, Сибница се и даље помиње.

Дакле, и у овој књизи, детаљно је описан догађај у Сибници. Такође је потврђено, да је борба била сутрадан после збора у Орашцу (3. 2.). Укратко, и по овом писцу, излази да има доказа и пуно оправдања, да се СИБНИЦА означи и призна као место, где је испалена ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА!

VII – Докази по Мирославу Р. Ђорђевићу: Србија у устанку 1804–1813.

Ова књига издата је у Београду 1979., тј. у време када се навршило 175 година, од дизања Првог српског устанка. Аутор је њоме желео да "оживи значајне традиције" раније револуционарне прошлости, тако да она даје слику, како се на устанак гледа из новијег времена, тј. из те 1979. Посебно се истиче, да крај осамнаестог века и почетак деветнаестог представља историјску прекретницу у развоју српског народа.

¹¹ Константин Ненадовић, Живот и дело Карађорђа, стр. 60.

Но и овај аутор указује, на стварне историјске чињенице. Доласком четворице дахија у Београд 1802., стање српског народа постаје врло тешко, скоро неиздржљиво. "Сеча кнезова" представља кључни моменат, за узбуну народа и дизање устанка. Аутор наводи, према разним изворима, да је за 14 дана, погубљено 72 лица, па преко 95, па 123 до 150 кнезова, попова и виђенијих људи. Такође указује, да је на Карађорђа послато 7 јаничара, од којих је он два убио, и затим отишао у шуму, код хајдука Станоја Главаша.

Али, за овај рад је најважније, да је аутор описао догађај који се збио у Сибници "...Карађорђе је добио обавештење, да је 35 јаничара стигло у Сремчицу, на путу за Рудник. Одмах је пребацио чете у Сибницу, да ту дочекају јаничаре. Борци су размештени по кућама, покрај којих се иде у хан, и у самом хану, и крај пута којим се улази у село, код ћуприје је постављена заседа.

Јаничари су пропуштени до хана, а онда је из њега отворена пушчана ватра. Кад су узмакли од хана, пушчана ватра из околних кућа натерала их је на повлачење према заседи код моста, где се остатак јаничарске чете предао..."¹²

Даље се, и ту помиње случај са Томашем, услед чега се из Сибнице не иде према Београду, већ се враћају, преко Миросаљца, Стрмова и Тулежа у Венчане, а потом преко Даросаве и Орашца у Тополу. Овде аутор, има неко своје гледање, претпостављајући да је могуће, да је орашачка скупштина одржана у то време, по повратку у Тополу? Не пише о молитви, ни о заклетви, ни о попу Атанасију, а што је можда, условљено и временом писања саме књиге (1979).

Поводом борбе у Дрлупи, наводи се Земунски извештај, из кога се види, да је тада послато 400 јаничара, у борби је било 36 мртвих Турака и 15 убијених коња, а 14 Турака је рањено дошло у Београд, и међу њима и Аганлија.

Међутим, необично је важно, да је и овај аутор описао борбу у Сибници, што је још један више доказ, да се тај догађај заиста збио, као прва и успешна борба устаника, из чега се и овде закључује да се у Сибници, у поменутој борби десила ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА.

VIII – Докази по Миленку Вукићевићу: Карађорђе (у 2 књиге)

Аутор ових двеју књига, је по струци историчар, тако да све догађаје разматра са стручне – историјске стране. С обзиром на то, његове приказе догађаја, можемо узети као веродостојне, без икаквих резерви.

Вукићевић је завршио гимназију у Крагујевцу, а у Београду Историјско–филолошки факултет. Поред осталих послова којима се бавио, био је и професор историје, у Другој београдској гимназији око 1898. године.

¹² Мирослав Ђорђевић, Србија у устанку 1804–1813, Рад, Београд 1979, стр. 62.

Посебно се истиче, да је Вукићевић волео историју. Још као мали, волео је да слуша свог деду, који је уз гусле, певао народне песме, о нашим јунацима, о бојевима. Зато се и определио, за животни позив историчара, са пуно љубави.

Он је имао на располагању такоређи све могућности, да из свих могућих извора, проучава развој и догађаје из Првог устанка; и то како оно што је већ написано у библиотекама, архивима, новинским написима и белешкама, тако и путем казивања мемоариста, поготову савременика, очевидца, и учесника догађаја, као и предања, која живе у народу. Осим тога омогућено му је, да лично отпутује у Петроград, од 1903–1905. и из расположивих докумената, прикупи потребну грађу, за веродостојније приказивање Првог устанка.

И док су Вук, Прота Матеја, Баталака и остали, у својим делима, приказивали догађаје, са више или мање тенденциозности, па и пристрасности, мемоарски или полумемоарски; дотле их Вукићевић приказује прецизно, систематски и научноисторијски, као школовани историчар. Он је, на пример, током својих детаљних проучавања, дошао и до конкретних доказа, да је 30. I 1804. заиста било тотално помрачење Сунца, што се слаже са Вишњићевом народном песмом. Код њега нема увеличавања или умањивања, све је логично, непристрасно, и уз доказе и чињенице.

За наш приказ, почетка устанка, посебно је важно, што је Вукићевић верно и систематски приказао, сваки дан и сваку ноћ, па скоро и сваки сат, нарочито оне дане, после скупштине у Орашцу. Тако имамо увид, у целокупно тадашње кретање Карађорђево, из места у место, као и опис догађаја и борби. Према томе, читајући дела Вукићевића, све је око почетка устанка, јасно до детаља и нема нејасноћа.

23. I 1804. "сеча кнезова" у Ваљеву. За 14 дана посечено 95, па и до 250 људи.

31. I Напад Турака на Карађорђа у Тополи. Пробија се код хајдука Станоја Главаша.

1. II Понедељак. Карађорђе у Орашцу, окупља устанике за Скупштину.

2. II Уторак. Сретење. У току ноћи и пред зору, одржана Скупштина у Орашцу у Марићевића јарузи, присутно око 300 људи, и донете две одлуке, и то: 1. – Да се устанак диже одмах, и 2. – Избор Карађорђа за вожда, једногласно. У току дана, пишу се писма кнезовима, за дизање устанка и паљење ханова. Увече, чета креће: Раниловић, Дрлупа, Рогача, Дучина и свуда се пале ханови.

3. II Среда. То је дан, када се збива историјски догађај у Сибници. Карађорђе је са четом освануо у Стојнику. Обавештен о доласку 35 јаничара. Са својом и Ломином четом, поставља заседу у Сибници, у хану и околи. Пун успех у борби, 18 мртвих и 17 заробљених јаничара, плен: коњи, оружје, одело. У СИБНИЦИ, прва

борба од Збора, тј. ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА!!! Устаници одлазе у Венчане, да би казнили Томаша, он бежи и крије се.

4. II Четвртак. У Венчанима, на врата Томашеве куће, веша се Турчин из Сибнице. Долазе у Даросаву, код Симе серлара, где је Петроније из Ваљева, и Жарко из Боговађе; пишу се писма, за Ваљевску и Шабачку нахију, кнезовима.

5. II Петак. У Буковик па у Врбицу, скупљање устаника.

6. II Субота. У Орашац, организација борбе и затварање путева за излазак Турака.

7, 8, 9, II Недеља, понедељак, уторак у Тополи, скупљање устаника и договори. Први преговори; поп Мата и 4 стара Турчина; без успеха, Карађорђе одбија. Устаници опкољавају Рудник, и затварају путеве од Београда.

9. II Аганлија са 400 јаничара, креће из Београда за Дрлупу на преговоре.

10. II Среда. Устаници из Тополе долазе у Јагњило на конак.

11. II Четвртак. У Кораћицу, па преко Космаја у Рогачу, "иде снег како Бог хоће!"

12. II Петак. Карађорђе и Аганлија се састају, на крају Дрлупе, преговори не успевају. Долази до борбе, код устаника два мртва, Главаш рањен, одступе у Иванчу. Код Турака више мртвих и рањених, Аганлија рањен у ногу са боловима. Најважније за устанике: Аганлија са јаничарима, одступио за Београд, ноћу.

13. II Субота. Устаници у В.Иванчи, око подне обавештени о повлачењу Аганлије. Најпре неверица: "... што би они бежали, кад су они нас разбили..."¹³ И питање: "...је ли поштен, може ли му се веровати..." (за човека који јавља) То значи сутрадан задовољство и успех, устаници добили, Аганлија губи!

14. II Недеља. Мали Пожаревац, Селевац, Азања. Око 4.000 устаника се скупило. Срели се Карађорђе и Младен Миловановић, који је ослобођен из Крагујевца, заменом за заробљене јаничаре, из Прве борбе у Сибници.

15. II Понедељак. У Тополу, па у Паланку. Неуспешни и 4. преговори о миру. Устанак се даље успешно развија, ослобађа се Рудник, а доцније и Београд, а што је одјекнуло као позитивно, целом Европом.

Конкретно о борби у Сибници, Вукићевић наводи: "... Карађорђе се спреми с устаницима да пође у Сибницу. При поласку дође му Арсеније Лома из Драгоља са 80 рудничана и придруже се устаницима, па се одатле упуте и дођу у Сибницу, где се расподе, и ухвате згодне бусије, те кад Турци наиђу, неколико

¹³ Миленко Вукићевић, Карађорђе II књига, стр. 13, 2.

побију, а остале живе похватају, и метну под стражу... с Турака поскидају све чохане хаљине... отете коње и оружје Борђе подели својој свити..."¹⁴

Према томе, и код овог аутора, имамо убедљиве доказе, о току борбе у Сибници са потпуним успехом. Значи још један конкретан доказ о првој борби, после одлуке Збора, за почетак устанка, и доказ да се та борба одиграла у Сибници, а то значи да је то место где је ПУКЛА ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА.

ЗАКЉУЧАК

На основу наведених осам доказа (а има их и више), од којих су два, више-мање легенде (II и III), док су осталих 6, потпуне историјске истине, и код свих аутора истакнуте (I, IV, V, VI, VII и VIII) и потпуно потврђене; тако да се могу извести следећи закључци:

1. Србима је у ропству под Турцима, крајем 18. века било релативно сношљиво; све док је на власти у Београду био МУСТАФА паша, кога су чак прозвали "српска мајка", обзиром што је чак и сарађивао са Србима.

2. Крајем 1799. убијен је Мустафа паша, од својих Турака, и тада се власти докопавају 4 дахије: Аганлија, Кучук Алија, Мула Јусуф и Фочић Мехмед-ага. Они су немилосрдни, и необично непријатељски расположени према Србима. Народ тиранишу, "жаре и пале" како хоће, чак и убијају, и људима је све теже и теже; многи одлазе у шуме, у хајдуке.

3. Почетком 1804., дахије доносе одлуку, о убијању виђенијих људи, кнезова и попова по Србији; а повод је наводно, ухваћено писмо Алексе Ненадовића и Хаџи Рувима, које су писали у Земун, тражећи помоћ за устанак.

4. Према испланираној замисли, дахије су се распоредиле по Србији, и почели са убијањем од 15. 1. до 30. 1. 1804. Сматра се да су убили 70-150 па и до 250 кнезова, трговаца, попова и виђенијих људи. Највећи револт, изазвало је погубљење Алексе Ненадовића и Илије Бирчанина, у Ваљеву 23. 1. код Њуприје.

5. Ова "сеча кнезова" убрзава одлуку, о дизању устанка у Србији. Карађорђе са Станојем Главашем, и још око 300 људи - устаника, одржава Скупштину у Орашцу у Марићевићевој јарузи, на Сретење у свануће 2. 2. 1804. године. Ту се доносе две важне одлуке, судбоносне за српски народ, и то:

А. Да се устанак диже још одмах (а не на пролеће, док гора озелени), и Б. Карађорђе је изабран за вођу устанка (после више предлога), једногласно. Ту је и прота Атанасије, који затим са босиљком, крстом и водицом чита молитву, благосиља и заклице устанике на верност вожду и између себе.

¹⁴ Миленко Вукићевић, Карађорђе II књига, стр. 13, 2.

6. Већ сутрадан по Орашачкој скупштини 3. 2. 1804. (по старом календару) Карађорђе са прикупљеним устаницима, и уз помоћ Ломине чете од 80 људи, имао ПРВУ БОРБУ, са турском редовном војском, четом јаничара од 35 коњаника, у селу СИБНИЦИ. Устаници у овој борби, убијају 18 јаничара, а 17 заробе, и тада долазе до првог плена, у коњима, оружју и оделу. То све устаницима диже морал, и вољу за борбу, и они неустрашиво наступају у даљим борбама; тако, да су убрзо ослободили од турског јарма, цео Београдски пашалук, и још нека околна места, а крајем 1806. заузели су и сам Београд.

7. Тако се на крају, недвосмислено може закључити – а на основи низа изнетих веродостојних чињеница – да село СИБНИЦУ, без икаквих резерви, размишљања и двоумљења, треба прогласити за ИСТОРИЈСКО МЕСТО, где је 3. 2. 1804. године ПУКЛА ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА, тј. како и сам велики Вук Ст.Караџић указа и написа: ” ...И тај се *почетак* учини у наји Бијоградској у селу СИБНИЦИ...”¹⁵

8. Још 16. 2. 1990., у новинама ”ПОЛИТИКА” на страни 19, под ”Да ли знате”, написано је ”црно на бело” да је у Дрлупи дошло до борбе 11/24. 2. 1804. и пише: ”Био је то, у ствари, први оружани сукоб између народне, Карађорђеове и угњетачке турске војске у Првом српском устанку...” па даље пише: ”У знак сећања на овај историјски догађај, на згради основне школе у Дрлупи постављена је СПОМЕН-ПЛОЧА на којој пише: ”У овом селу је ПУКЛА ПРВА устаничка пушка против турског Османлијског царства 11. фебруара 1804. године...” Срески одбор Народног фронта.” Та спомен-плоча, на историјску срамоту, и даље стоји!?

9. КАКВА ЗАБЛУДА И ВЕЛИКА-ОГРОМНА НЕИСТИНА!!!

А, истина је следећа: У Дрлупи јесте дошло до борбе али не 11. 2., већ 12. 2. и то није био први оружани сукоб, већ је био други оружани сукоб (са Аганлијом), и спомен-плоча може да стоји на школи у Дрлупи, али да не пише, да је ту ПУКЛА ПРВА пушка, већ да је ту била ДРУГА БОРБА. То, зато треба да се одмах поред осталог исправи, да би децу у школи, сада после 50 година, учили о истини и стварном догађају.

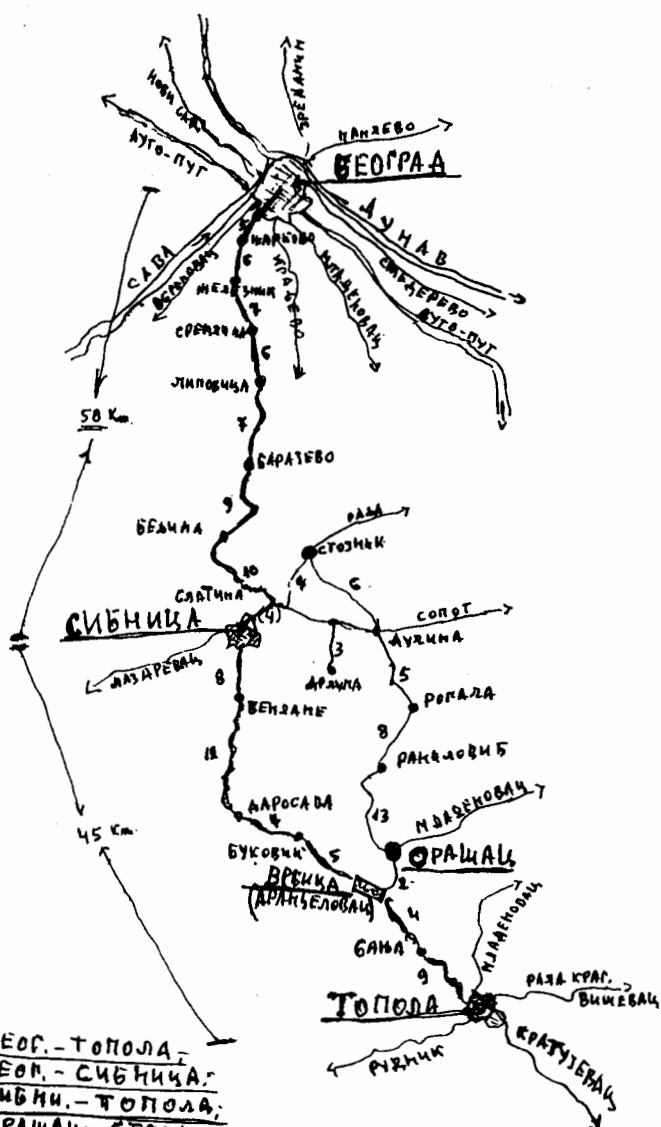
10. А спомен-плочу треба поставити на школу у СИБНИЦИ, јер ту је 3. 2. била прва борба, и ту је, и тада, ПУКЛА ПРВА ПУШКА ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА!!!

¹⁵ Дела Вука Ст. Кар. Просвета 1969, Београд, стр. 153.

МАПА ПУТА:

- БЕОГРАД - СИБНИЦА - ТОПОЛА -

- ОРАШАЦ - СТОЗНИК - СИБНИЦА -

- 95 км - БЕОГ. - ТОПОЛА -
- 50 км - БЕОГ. - СИБНИЦА -
- 45 км - СИБНИ. - ТОПОЛА -
- 35 км - ОРАШАЦ - СТОЗНИК -
- 8 км - СТОЗНИК - СИБНИЦА -